

АСАБЛІВАСЦІ ВЫКАРЫСТАННЯ ЖЭСТАЎ У ГЕРМАНСКОЙ І СЛАВЯНСКОЙ КАМУНІКАТЫЎНЫХ ТРАДЫЦЫЯХ ПРЫ ВЫКЛАДАННІ НЯМЕЦКАЙ МОВЫ Ё ШКОЛЕ

*А.Н. Каспяровіч, кандыдат гістарычных навук,
загадчык кафедры замежных моў № 2 БДПУ;*

*Н.У. Каспяровіч, выкладчык
кафедры германа-раманскага мовазнаўства БДПУ*

Паспяховае вывучэнне нямецкай мовы немагчыма без засваення фанетычных, граматычных, лексічных навыкаў, знаёмства з гісторыяй, культурай, асаблівасцямі графічнага знаходжання, палітычнай і эканамічнай сітуацыі, традыцыямі і звычкамі носьбітаў мовы. Акрамя таго, важная роля ў авалоданні гэтай еўрапейскай мовай належыць фарміраванню ў навучэнцаў здольнасцей разумення менталітэту нямецкамоўных народаў і ведання асаблівасцей іх поведзін. Да гэтай групы безумоўна адносяцца невербальныя сродкі зносін. Пад невербальнай мовай мы разумеем, перш за ўсе, сукупнасць норм і традыцый зносін паміж людзьмі, якія склаліся ў нямецкім грамадстве ў выніку гістарычнага развіцця і адлюстроўваюць правілы зносін, традыцыі, рытуалы і сацыяльныя адносіны. Невербальная камунікацыя ўключае ў сябе міміку, жэсты, позы, выраз вачэй ўдзельнікаў моўнага працэсу. Невербальная мова патрэбна не толькі для камунікацыі, але і для фарміравання ўнутранага свету школьніка і яго адносін да краіны вывучаемай мовы, культуры, яе жыхароў і іх ладу жыцця. Няведанне ці невыкананне мовы жэстаў можа прывесці да неразумення, а часам і да канфліктаў, так як многія жэсты ў розных народаў значна адрозніваюцца.

Нягледзячы на тое, што Беларусь і Германія адносяцца да еўрапейскай культурнай прасторы, жэсты народаў і іх сэнс даволі значна адрозніваюцца. Так, у Германіі, як дарэчы і ў большасці краін Заходняй Еўропы, далонь сціснутая ў кулак з узнятым у верх вялікім пальцам лічыцца спробай спыніць папутную машыну, ці абазначае падарожжа «аўта-стопам». У людзей, якія пражываюць на постсавецкай прасторы гэты жэст азначае адабрэнне. Немцы, калі жадаюць перадаць жэстам высокую якасць, ці станоўчую адзнаку, то іх вялікі і ўказальны пальцы ствараюць кальцо, а астатнія пальцы адстаўлены. Рука падымаецца да ўзроўню вачэй, далонь трохі рухаецца ўзад і ўперад, пасля чаго рука апускаецца [7, с. 36].

Існуюць адрозненні ў жэстах, якія сустракаюцца ў навучальным працэсе. Прывядзём некалькі прыкладаў. Нямецкі школьнік уздымае ўверх два пальцы, калі ён хоча адказаць.

У наших навчальних установах для атримання дозволу адказваць падымаюць руку.

У нямецкай і айчыннай маўленчых практыках выкарыстоўваецца шэраг жэстаў, якія падобныя па выкананні, але адрозніваюцца па сэнсе. Напрыклад, звывкам для нас з'яўляецца стук касцяшкамі пальцаў па сталю як патрабаванне цішыні. Нямецкія студэнты такім чынам вітаюць сваіх прафесараў, ці суседзяў за сталом. Нямецкі жэст «Den Zeigefinger heben» (узняць руку з выцягнутым уверх указальным пальцам) азначае жаданне вучня прыцягнуць да сябе ўвагу настаўніка. У славянскай традыцыі гэты жэст падкрэслівае самае галоўнае ў размове [12, с. 58].

Калі не ўлічваць падобныя адрозненні нямецкіх і айчынных жэстаў, то гэта можа прывесці да непаразуменняў у зносінах з носьбітамі нямецкай мовы і стаць прычынай так званага «культурнага шоку». Таму веданне жэстаў заходняй культуры дазваляе найбольш аптымальна пабудаваць працэс камунікацыі і пазбегнуць цяжкасцей у зносінах [4, с. 257].

Навучанне разуменню і ўжыванню невербальных сродкаў камунікацыі неабходна пачынаць ужо на пачатковым этапе навучання. Камунікатыўныя рухі ўключаюць у сябе так званыя кінемы, якія дапаўняюць ці замяшчаюць моўныя дзеянні. Асаблівай увагі настаўніка заслугоўваць кінемы, што не супадаюць у выкананні пры супадзенні сэнсу ў камунікатыўных паводзінах носьбітаў роднай і нямецкай мовы.

На ўроку нямецкай мовы на пачатковым этапе навучання настаўнікі часта выкарыстоўваюць жэст, які абазначае лічэнне на пальцах. У гэтым выпадку вельмі важна выконваць жэст правільна і дабівацца дакладнага яго выканання вучнямі. Пры лічэнні на нямецкай мове сагнутыя пальцы левай рукі, пачынаючы з вялікага пальца, разгбаюцца пальцамі правай рукі; у адпаведным рускім жэсце, пальцы, пачынаючы з мізінца, загбаюць [13, с. 22]. Усе названыя камунікатыўныя рухі ў той ці іншай ступені могуць быць выкарыстаны пры выкладанні нямецкай мовы.

Такім чынам, невербальныя паводзіны камунікатыўна і нацыянальна абумоўлены і павінны ўлічвацца пры вывучэнні замежнай мовы. У працэсе навучання замежнай мове неабходна ўлічваць тое, што мова жэстаў не з'яўляецца агульнай для ўсіх народаў і падчас адбываецца перанос сімволікі жэстаў з адной культуры ў іншую, у выніку чаго магчымасці камунікацыі значна абмяжоўваюцца. У авалоданні культурай невербальных зносін, нельга пакідаць па-за ўвагай псіхафізіялагічныя сімптомы эмацыянальнага стану і некамунікатыўныя рухі. У сучасных падыходах да метадыкі выкладання большасць выкладчыкаў схіляюцца да падзелу на тры групы практыкаванняў па навучанні разумення і ўжывання невербальных сродкаў камунікацыі. Акрамя практыкаванняў на замацаванне граматыкі, фанетыкі і інтанацыі, практыкаванняў на разуменне, існуюць практыкаванні на выкарыстанне жэстаў прадстаўнікоў заходнеўрапейскай культуры. На пачатковым этапе навучання нямецкай мове магчыма выкладанне некаторых элементаў граматыкі на аснове «Мовы пальцаў, рук і цела» (Mit Händen und Füßen). Гэта дасць магчымасць школьнікам гаварыць на нямецкай мове і выкарыстоўваць граматычныя правілы з дапамогай візуальнага канала.

Знакамітая даследчыца міжкультурных камунікацый С.Г. Тэр-Мінасава вызначае ўрок замежнай мовы, як перакрываванне двух культур і практыкі міжкультурнай камунікацыі, таму што кожнае слова на замежнай мове адлюстроўвае іншы свет і іншую культуру: за кожным словам стаіць абумоўленае нацыянальнай свядомасцю ўяўленне аб свеце [10, с. 76]. Ужыванне невербальных элементаў у навучанні не толькі знаёміць з традыцыямі і

звичаямі зносін у різних країнах, але і сприяє зняттю міжкультурних бар'єраў. Таким чынам, веданне рытуалаў моўнага этыкету народа вивучаемай мовы з'яўляецца важнай умовай эфектыўных зносін з носьбітамі мовы.

Літаратура

1. Бабинская П. К. Практический курс методики преподавания иностранных языков / П.К. Бабинская. – Минск, 2006.
2. Баженова И. С. Культура невербального общения на уроке немецкого языка / И.С. Баженова // ИЯШ. – 1996. – № 6.
3. Бим И. Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе. Проблемы и перспективы / И.Л. Бим. – М.: Просвещение, 1988.
4. Грушевицкая Т. Основы межкультурной коммуникации: учеб. для вузов под ред. А.П. Садохина. – М.: Юнити. – Дана, 2002.
5. Казарцева О. М. Культура речевого общения: теория и практика / О.М. Казарцева. – М., 1999.
6. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е.И. Пассов. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991
7. Пиз А. Язык телодвижений. – Нижний Новгород, 1992.
8. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г.Г. Почепцов. – М., 2001.
9. Реформатский А. А. Введение в языкознание / А.А. Реформаторский. – М., 1998.
10. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С.Г. Тер-Минасова. – М., 2000.
11. Томахин Г. Д. Лингвострановедение. Что это такое / Г.Д. Томахин // ИЯШ. – 1996.
12. Шатилов С. Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе. – М.: Просвещение, 1986.
13. Халеева И.И. Основы теории обучения понимания иноязычной речи. / И.И. Халеева. – М., 1989.
14. Blickpunkt Fremdsprachenunterricht und Europa 1992 // Der Fremdsprachliche Unterricht. – Stuttgart, 1990.
15. Rainer E. Wicke Handeln und Sprechen im Deutschunterricht. – 1999.